
Аксана Спрынчан

...не беларускі сэкс дасьледую я,
а знаходжуся ў пошуках Радзімы для сваёй

М. ....

Хата для Моўчы

Беларуская энцыклапедыя пачуцьцяў

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:

Г. Ахматава (Расея), М. Багдановіч, Басё (Японія), Дантэ (Італія), У. Дубоўка, У. Жылка, Я. Купала, У. Маякоўскі (Расея), Б.Пастарнак (Расея), Петрарка (Італія), А. Сьв. М. Танк, М.Цьвятаева (Расея), Ф. Цютчаў (Расея), Я. Янішчыц, С. Ясенін (Расея).

Навукова-рэдакцыйная рада:

І. Бунін (Расея), А. Бальзак (Францыя), Х. Борхэс (Аргенціна), Я. Брыль, В. Быкаў, У. Караткевіч, Ф. Кафка (Аўстрыя), Я.Колас, І. Мележ, Э. М. Рэмарк (Нямеччына), М. Стральцоў, І.Тургенеў (Расея), Г. Флабэр (Францыя).

Навуковыя кансультанты:

А. Бабарэка, А. Камю (Францыя), С. К'еркэгор (Данія), В.Ла-стоўскі, Ф. Ніцшэ (Нямеччына), Л. Шэстаў (Расея), М. Хайдэгэр (Нямеччына).

Сьпіс скарачэньняў:

арт. – артыкул
бел. – беларускі

гішп. — гішпанскі
гл. — глядзі
грэц. — грэцкі
дзярж. — дзяржаўны
інш. — іншы
літ. — літаратура
М. — Масква
Мн. — Менск
найб. — найбольш
нар. — народны
навагрэц. — навагрэцкі
р. — рака
собр. — собрание
соч. — сочинение
сям. — сямейства
тур. — турэцкі
тэр. — тэрыторыя
франц. — французскі

А, першая літара бел. альфабэту, якая агортвае **аблокi, адзiноту, Акуджаву, акуляры, альфабэт, апалонiка, астру.**

АДЗІНОТА, выспа ўнутры цябе, на якой жывеш ты.

АДЗІНОТА, востраў унутры мяне, на якім жыву я.

АДЗІНОТА, 1) у г у б н ы м г а р м о н і к у. Разьвітваюся з табою на прасьпекце Скарыны, які стаў незалежным, сядваю ў тралейбус і адчуваю сябе часова незалежнай ад цябе. Пачуцьцё гармоніі пасья сустрэчы поўніць мяне, перапаўняе, займае прастору вакол. І раптам я чую, як у маю гармонію залятае ціхі акорд А. Яшчэ адзін. І яшчэ. Так, менавіта так гучыць мая А. Але адкуль, адкуль яна зьяўляецца, чаму апаноўвае мяне, чаму разбурае маю поўніцу? Чаму яе становіцца так шмат? Крыніца маёй А. — **мужчына**. Мужчына, які сядзіць у пачатку тралейбуса, грае на губным гармоніку, выпускаючы зграю А. на волю. Узьнікае жаданьне зазірнуць яму ў твар, але я стрымліваюся, забіраю сваю А. і выходжу. І чую, як Сымон-музыка каля дзядзькі Коласа грае А. маёй краіны. 2) у ш э р а г у. У мяне ёсьць Неба, Сонца, Трава, і ў гэты шэраг жонка неяк ня ўштукоўваецца — кажа табе мой сябар. Затое з імі стасуецца А.

Літ.: П р и т ц К. Ф. Согнутые ветром // Иностранная литература. 1979. № 2; Г а л у б о в і ч Л. Адзінота // Г а л у б о в і ч Л. Заложнік цемры. Мн., 1994. С. 5.

АКУДЖАВА Булат, 1) у п е р ш ы м е с я ц л е т а. У апошні дзень вясны дару табе кружэлку з апошнім канцэрта А. ў **Парыжы**. А. на ёй чытае верш з радкамі “Париж для того, чтоб забыв хоть на час бореение крови и классов, войти мимоходом в кафе Монпарнас, где ждет меня Ксения Некрасова». А ў першы месяц **лета** выпадкова забываю ў тваёй торбачцы маленькую кніжачку Ксені Нярасавай, якую мелася прачытаць. Ці невыпадкова? “А Менск для таго, каб расстацца са мной, сустрэцца, каб з Ксеняй Нярасавай...” 2) у п е р ш ы н ю. Мы слухалі А. каля вогнішча на маленькай высьпе пад маленькімі зоркамі на вялізным небе, бліжкім да зямлі і такім ёй чужым, яшчэ чужыя адзін аднаму, але ўжо блізкія нашай сустрэчы.

Так природа захотела.
Отчего? — не наше дело.
Почему? — не нам судить.

Яшчэ мы ня ведалі, якую ролю ад(с)ыграе гітара ў нашым жыцці, а яна ўжо грала, даючы магчымасць абняцца нашым галасам, аголеным, але яшчэ сьвятым, нібыта немаўляткі. Гл. таксама ў арт. **Маланка**.

АКУЛЯРЫ. Яны замяняюць цалавацца, і я люблю той момант, калі твае А. застаюцца ўбаку ад нас. Часам узнікае жаданьне паглядзець на сьвет праз іх, але нешта спыняе.

АЛЬФАБЭТ [ад назваў першых дзвюх літараў грэц. альфабэту alpha і beta (навагрэц. vita)]. Занатоўваю **імгненьні** з табою, але ня згодна парадку, а згодна А., каб калі-небудзь чытаючы пераскокца з аднаго “чорнага слова” на другое і шукаць у іх сьветлыя ўспаміны, і не перажываць, што не дачытаеш да канца альбо пачнеш не спачатку, бо і пачалося ўсё насамрэч нашмат раней тае даты, што мы сабе адзначылі, і скончыцца, відаць, раней, чым мы скажам сабе пра гэта.

АПАЛОНІК, гл. ў арт. **Сонца**.

АСТРА (Aster). 1) род кветкавых расьлінаў сям. астравых. Гл. ў арт. **Коска**. 2) **Цыгарэты**, якія ты часам паліш.

Б, другая літара бел. альфабэту, якая бліскаціць у **беларускай мове, будучыні, бярозе і бярозавіку**.

БЕЛАРУСКАЯ МОВА, мова беларусаў, асноўнага насельніцтва Рэспублікі Беларусь; дзярж. мова Рэспублікі Беларусь; мова нашага каханьня; мова нашых **адзінотаў**.

БУДУЧЫНЯ. У нас з табою няма Б. Таму ўсё, што было, ёсьць і будзе, было напісана, ёсьць і будзе напісана ня так, як было, ёсьць і будзе, а так, як не было, ня ёсьць і ня будзе. І адзінае адрозьненне ад тых, у каго Б. ёсьць, у тым, што мы сабе ў гэтым прызнаем, бо і ў іх усё, што было, ёсьць і будзе напісана, было, ёсьць і будзе напісана ня так, як было, ёсьць і будзе.

БЯРОЗА (Betula). Каханьне – гэта ня толькі тое, што было, але і тое, што магло быць. Магло, калі б не сьпілавалі суседзі Б. каля хаты майго дзеда ў Лунінцы. Мы так і не пацалаваліся пад ёй.

БЯРОЗАВІК, гл. ў арт. **Вялікдзень**.

В, трэцяя літара бел. альфабэту, якая вабіць **валасамі, Варшавай, васільком, ведзьмай, Вільняй, воблакам, вокам, выбарам, Вялікаднем, Вяльлёю, вясёлкай**.

ВАЛАСЫ ў л ё с е. Там, дзе ўзьнікаю я, застаюцца В. І ты знаходзіш іх на сабе і вакол сябе, і нярвуешся, а я супакойваю цябе, што гэта надоўга, што я пакідаю табе доўгі лёс...

ВАРШАВА. Напярэдадні сьвята места ў выступе ўзгадваю радкі стомленага **Парыжам** паэта “Варшаву для каханьня // Бог сапраўды стварыў”, шкадую, што гэта сказана не пра Менск, прапаную версію, што Менск створаны Богам для **сяброўства**. Вядомы навуковец, з якім перад гэтым пазнаёміліся, пасля майго выступу кажа, што Варшава сапраўды створаная для каханьня, пытаецца: ці было ў мяне каханьне ў Варшаве? Не было, я і ў Варшаве ніколі не была. Ён глядзіць у мае вочы і шэптам прарочыць: “У Вас будзе каханьне ў Варшаве”. Веру, бо пасля той “энцыклапедыі пачуцьцяў”, што дадзена табою, у мяне толькі і можа быць “каханьне ў Варшаве”. Але ня мару – пасля цябе гэта будзе рамантычнай банальнасьцю. П’ю **каву** па-варшаўску, сумую не па Варшаве. Ave!

Літ.: Д р а н ь к о - М а й с ю к Л. А хто б не зваў дадому... // Дранько-Майсюк Л. Паэтаграфічны раман. Мн., 2002. С. 37; Н я к л я е ў У. Устаць. Прыбрацца. Выпіць каву... // Някляеў У. Так. Мн., 2004. С. 49.

ВАСІЛЁК, в а л о ш к а (*Centaurea*) у в я н к у. Ты ў вянку з В., выплеценым ня мною, усё адно блізкі і родны.

Літ.: Т а н к М. *Centauria* // Т а н к М. За маім сталом. Мн., 1984. С. 9-10; Р а з а н а ў А. Ускрай маладога жыта... // Р а з а н а ў А. Дождж: возера ў акупунктуры. Мн., 2007.

ВЕДЗЬМА, паводле нар. уяўленьняў, жанчына, якая служыла нячыстай сіле і валодала звышнатуральнымі здольнасцямі. Паводле павер'яў, В. вонкава ня розьніцца ад звычайных жанчын, аднак табе падаецца, $\emptyset \text{ o} \text{ i} \text{ } \phi \text{ i} \text{ } \text{y} \text{ i} \text{ } \grave{\text{a}} \text{ } \acute{\text{a}} \text{u} \acute{\text{a}} \text{c} \text{u} \text{i} \text{ } \grave{\text{a}} \text{b} \acute{\text{n}} \acute{\text{e}} \text{y} \text{ } \grave{\text{a}} \text{i} \text{ } \text{+} \text{u} \text{ } (\text{æ. } \text{Вока})$, я ўглядаюся ў вочы вешчуна.

ВІЛЬНЯ. З усіх местаў, якія ўзгадваюцца ў маіх вершах, табе падабаюцца вершы пра Вільню.

Я –
твая Вільня.

Я ня з тымі,
хто ня марыць
пра мяне...
Я ня з тымі,
хто не спадзяецца...

ВОБЛАКА. Гл. ў арт. *Замкавая Гара*.

Літ.: Л а п у ш и н Р. Облака // Л а п у ш и н Р. Три взгляда. Мн., 1990. С. 76.

ВОКА. Калі размаўляеш, не глядзіш, кажаш, што тады можна толькі цалавацца. Прашу паглядзець на мяне. Глядзіш, я маўчу, пачынаеш хвалюцца, пытаешся, чаму папрасіла. Маўчу, нічога не кажу, бо хачу, каб ты глядзеў і ня ведаў – навошта. Каб быў неспатолены веданьнем, каб у тваіх шэра-нябёсных вачах мільгалі чорныя апалонікі пыталнікаў.

ВЫБАР. Ты лічыш, што *жанчыны* любяць з табою размаўляць. І я тут зусім ня вынятак. Але не пагаджаюся, што паміж заняткам каханьнем і заняткам размовамі абрала б другое. Гэта той выпадак, калі немагчыма абраць нешта, каб не паглынула нішто. У каханьні па размове з табою можна яе (размову) выкрычаць, вылашчыць, развучыўшыся чытаць усё, апрача тэксту цела. У размовах па каханьні з табою можна яго (каханьне) схаваць, лашчыць *словы* так, каб яны лавіліся і не адчувалі няволі. Напачатку было Слова і апошнім застанецца Слова. Паміж імі мы кахаемся ў хаце для *Моўчы*.

ВЯЛІҚДЗЕНЬ. Ты едзеш у вёску, у якой нарадзіўся, у якой жыве твая матуля, у якой ты зноўку становішся маленькім, а я сяджу на лецішчы ля грубка, мама прыносіць бярозавік, у ягонай празрыстасьці – настальгія па дзяцінстве, чаканьне, калі ты вернешся, зноўку станеш дарослым...

Літ.: Г а д у л ь к а В. Вяліқдзень // Г а д у л ь к а В. Голас. Мн., 2004. С. 71.

ВЯЛЬЛЯ, В і л і я (літоўскае Нярыс), рака на тэр. Беларусі і Літвы, правы прыток р. Нёман. Першая нізка вершаў, навеяная табою, нараджаецца на гэтай рацэ.

У тваіх вачах
убачыла кроплю
цішыні,
якой бы дастала

на ўсё жыццё,
і ціха,
каб не падслухала люстэрка,
вымавіла:
«Не губляй яе
на мяне...»

А кроплі ад В. на нас паміралі ў ранішняй **моўчы**.

ВЯСЁЛКА, 1) н а д Л ы с а й Г а р о ю. Ізноў паралельныя В., але ўжо над Лысай Гарою, твой Дзень народзінаў. Гл. ў арт. **Коска**. 2) н а д М е н с к а м. В. ў Беларусі найб. бываюць у траўні і **жніўні**. А я першую, да таго ж падвоеную, бачу ў чэрвені перад сустрэчай з табою, фатаграфую яе над непрыгожым спальным раёнам, шкадую яе за выбар месца нараджэння, але ж Радзіму не абіраюць. Думаецца пра сум паралельных В., пра нашы **адзіноты**, якія мы спрабуем скрыжаваць, але атрымліваецца іх толькі запаралеліць.

Г, чацьвёртая літара бел. альфабэту, якая гарманізуе **гару, гітару, гладыёлус, год, грубку, грыбы** і нават **грэх**.

ГАРА, гл. ў арт. **Замкавая Гара**.

ГІТАРА (гішп. guitarra ад грэц. kithara кіфара, цытра), гл. ў арт. **Акуджава, Танец**.

Літ.: Л о р к а Ф. Г. Гітара // Дзеяслоў. 2005. № 14.

ГЛАДЫЁЛУС, ш п а ж н і к (Gladiolus). 24 – гэта наступны дзень пасля майго дня нараджэння і папярэдні дню, калі я ўпершыню закахалася. Адзін дзень без тугі. Сёлета баўлю яго з табою. Адзін дзень без тугі, адзін дзень з табою. Г. ў гладышы, найб. вертыкальныя кветкі, кветкі імкнення ў неба, кветкі бяз водару, набрыньваюць водарам нашых целаў. «На ростанях», «Гуканьне вясны» і «Зьнічка» (Г., якому я дала назву)... Гладыш куляецца, «Зьнічка», пшчотна-бэзавая, з крэмавымі плямкай і стрэлкамі на ўнутраных палёстках, падае паміж намі. Г. — кветка **сяброўства**...

ГОД. З Г. (гадамі) ты навучыўся скардзіцца. Так падаецца табе, а я ня ведаю, якім ты быў раней. Я ўжо часам ня ведаю, якой я была раней ці мяне не было ранейшай.

ГРУБКА. Да яе можна прытуліцца, калі цябе няма побач. А калі мы разам, каля яе добра абдымацца. Уграваць нашым цяплом белае цела Г. Гл. таксама ў арт. **Дождж**.

ГРЫБЫ (Mycota). «Як усё ж такі добра, што зьявіліся мабільныя тэлефоны, — кажаш ты. — Стаю на балконе, запаліў цыгарэту, гляджу на неба і размаўляю з табою. «Не, можа быць яшчэ лепей ад іх зьяўленьня, — удакладняю я. — Размаўляю з табою і знаходжу бабкі, баравічкі і сарамлівыя, як ты, чырвонагаловікі».

ГРЭХ. «Грэх не расколеш, як грэцкі арэх», — напісаў нарачанскі паэт. А калі мы з табою ў **лесе**, наш Г. не расколеш, як лясны арэх, які абрынаецца на зямлю ад рэха майго крыку.

Літ.: Г і л е в і ч Н. Жнівень, арэхі і жоўтыя восы... // Г і л е в і ч Н. Святлынь. Мн., 1984. С. 21; Х' ю з Т. Мілосная песьня // Дзеяслоў. 2005. № 16.

Д, пятая літара бел. альфабэту, якая дорыць **дарогу, добрае, дождж, дыханьне**.

ДАРОГА. У нас з табою няма Д. Ёсьць твая Д. да мяне і мая — да цябе.

І ёсьць мая Д. ад цябе, і твая – ад мяне. Але яны раскіданыя ў прасторы нашай зямлі. Мы блытаемся ў прыназоўніку з дзвюх літараў, даводзім сабе, што “ад” – расейскае слова. А яно ўсё адно павялічваецца да “пекла”...

Літ.: Ш а т а л о в С. Забываю... // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 535; Н я к л я е ў У. Знаю: любая дарога вядзе ў бездарожжа... // Н я к л я е ў У. Так. Мн., 2004. С. 33.

ДОБРАЕ. Не каханьне, не любоў, не сяброўства, ня сэкс і нават не нішто... Нібыта я памерла, ляжу ў труне, усё чую, разумею, але ўжо нічога не магу сказаць. Ты гаворыш толькі Д. Нібыта ты памёр, ляжыш у труне, усё чуеш, разумееш, але ўжо нічога ня можаш вымавіць. Я кажу толькі Д. Нібыта мы паміраем адначасна, ляжым у хаце для **Моўчы**, маўчым толькі Д. ... Нешта кліча мяне пісаць пра нас, ужываючы словы “каханьне”, “любоў”, “сяброўства”, “сэкс”, “нішто”, ужывацца з імі, як з табою.

ДОЖДЖ. Пакласьці чысты аркуш паперы і запісваць, яшчэ ня вызначыўшы што, шукаць словы і шукаць у іх сябе, выхопліваць сонныя думкі і абуджаць іх да жыцця – кідаць у Д., што імжыць за вакном альбо ў **грубку** за сьпінай, каб пасья таго, як яны паляжаць у чорным чэраве, забраць у іх цяпло і красу сьмерці. А забіраючы думаць пра цябе, пра холад несустрэчаў і магчымы холад сустрэчаў, пра красу жыцця нават у холадзе сьмерці. А неба сёньня такое ж шэра-пакутлівае, як твае **вочы**, нават калі з іх пырскаюць дажджынкі радасьці. Суседка грае на піяніна Шапэна, ён спывае ў шэпт Д., але ня падае разам з кроплямі на зямлю, а праціскаецца паміж іх увышыню. Так і я з табою, нібыта музыка з Д., пакуль насуперак усяму імкнуся ў неба. Гл. таксама ў арт. **Жаба, Мужчына, Танец, Фотаздымак.**

Літ.: О з е р о в Л. Слушая Шопена // Озеров Л. Избранные стихотворения. М., 1974. С. 322; Д р а ч І. Закохані під дощем // Д р а ч І. Київське небо. Київ, 1976. С. 78; А л о н с а Д. Дождж // Далягляды, 1989. Мн., 1989.

ДЫХАНЬНЕ. Тэлефаную табе з даху «Беларускай Энцыклапедыі». Вецер, па-восеньску не разборлівы, спрабуе сарваць мяне на зямлю, і сэрца б’ецца ўсё мацней і мацней. А можа, яно таму так б’ецца, што гэта ты, па-восеньску сапраўдны, зрываеш мяне то з дрэва жыцця, то з дрэва сьмерці... А я чапляюся за тваё Д., каб самой не сарвацца ўніз, бо вецер кудысьці зьнік.

Літ.: М а г д и ч О. Пегасіяда // Антологія сучаснай новелістыкі та лірыкі Украіны. Канів, 2003.

Е, шостая літара бел. альфабэту, якая ў першым складзе перад націскам пераходзіць у **я**.

Ё, сёмая літара бел. альфабэту, якая сьцьвярджае, што ё нават няма.

Літ.: Л о й к а А. // Л о й к а А. Ушанаванне. Слонім, 2001. С. 23.

Ж, восьмая літара бел. альфабэту, якая жахаецца **жабы**, **жанчыны** і **жніўня**.

ЖАБА (Ranidae). Ты распавядаеш пра вандроўку, пра нежывую Ж., пабачаную на дарозе, як мільганула ў думках прыкмета твайго бацькі — “Пабачыш раздушаную жабку – пойдзе **дождж**”. І дождж сапраўды пайшоў. Упэўненая, што, зірнуўшы на Ж., узгадаў мяне, усё адно пытаюся пра гэта. “Дзіўна, але ж не, жабка пра цябе не нагадала. Там было столькі людзей. Я ўзгадваў цябе пасья, калі ішоў дождж”. Гл. таксама ў арт. **Помнік**.

ЖАНЧЫНА. Ж. цяжэй у гэтым сьвеце, але гэтаму сьвету прасьцей з Ж. Гл. таксама ў арт. **Сяброўства**.

ЖНІВЕНЬ (ад слова «жніво»), восьмы месяц каляндарнага году (31 дзень), апошні месяц **лета** ў Беларусі. Звычайна Ж. халаднейшы за ліпень, але прыкладна раз у 5 гадоў бывае наадварот. Мне падаецца, што наш першы Ж. якраз з тых, якія – “наадварот”). Дасьпявае садавіна, у разгары збор брусьніцаў, касьцяніцаў, ажынаў, **чаромхі**. Ж. найбагацейшы месяц на **грыбы**. Паступова пачынаюць адлятаць у вырай птушкі: стрыжы, ластаўкі, зязюлі, мухалоўкі, валасянкi, пліскі. Прыканцы Ж. размнажаюцца яшчаркі, зьмеі. Нараджаюся я.

Літ.: П а н ч а н к а П. Жнівеньская ноч як звар’яцела... // Панчанка П. Млечны Шлях. Мн., 1980. С. 318; К а с ь ц ю к е в і ч М. Жнівень // Крыніца. 1998. № 4.

З, дзевятая літара бел. альфабэту, якая зьяўляецца і зьнікае разам з **зоркамі** і застаецца з **Замкавай Гарою**.

ЗАМКАВАЯ ГАРА. Тэлефаную табе з З. Г., каб сказаць “кахаю”, а кажу: “Люблю!”. А над З. Г. аблокі трымаюць неба, а ў аблоках – поўніца быцьця, а за небам Яна тэлефануе, каб сказаць “кахаю!” і... кажа. А на кургане, насыпаным у гонар Адама Міцкевіча, стаіць **жанчына** і глядзіць так, нібыта мяне няма...

ЗОРКІ. Мы глядзім на З. паасобку. І толькі аднойчы мы ўзіраліся ў маленькую З. ў сузор’і Вялікай Мядзьведзіцы, каб спраўдзіць наш зрок, але без акулараў бачылі толькі адзін аднаго і адзіноту кожнай З., і любілі Вялікую Мядзьведзіцу з усімі бачнымі і нябачнымі нам **радзімкамі**. Гл. таксама ў арт. **Шлях**.

Літ.: С п р и н ч а н В. И шептали мне звезды... // Спринчан В. Земля и звезды. Мн., 1981. С. 27; Ш а т л о в С. Вчера зечерпнул меня... // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 536; Г л о б у с А. Падае зічка... // Круглы год: Хоку беларускіх паэтаў. Мн., 1996. С. 58.

І, дзясятая літара бел. альфабэту, якая ідэалізуе **імгненьне** і **іронію**. **ІМГНЕНЬНЕ.** Гэта было І. Гэта было... Гл. таксама ў арт. **Крыніца**.

Літ.: Г а б е Д. Ни единого мига... // Иностранная литература. 1975. № 7; М и т ч е л А. Волшебное средство продлит прекрасное мгновение // Иностранная литература. 1984. № 8.

ІРОНІЯ (грэц. ειρωνεία). Калі ты раз-пораз успамінаеш, як мы кахаліся каля Нацыянальнага інстытуту адукацыі, я сьмяюся, што наперадзе Нацыянальны інстытут падвышэньня кваліфікацыі, але амаль сур’эзна зьбіраюся выбрацца паглядзець на месца нашага «падвышэньня».

І, адзінаццатая літара бел. альфабэту, якая патрабуе “галоснасьці”.

К, дванаццатая літара бел. альфабэту, якая кажа пра канцэптuallyнасьць **кавы, казкі, канца, касачоў, кветак, кнігі, колеру, коскі, каша, крыві, крыжа, Крыма, крыніцы**.

КАВА (тур. kahve). Перакульваю твой кубак з К., каб зрабіць новую. Раблю, адпіваю глыток, каб спраўдзіць, ці не падсыпала табе, забыўшыся пра ўсё на сьвеце, атруты... Гл. таксама ў арт. **Варшава, Хоку, Язьмін**.

Літ.: Б е л л и Д. Д. Хозяин кофейни – философ // Иностранная литература. 1984. № 7.

КАЗКА. Мы спрабуем схавацца ад усіх і блукаем у *лесе*, знаходзім «мядзвезджу бярлогу». Ты кажаш, што гэта наша К., што тут нас ніхто ня знойдзе і не пачуе. І мы тут ня чуем нікога, і толькі калі выпадаем з К., разумеем, што К. ўся ў шэрых цельцах камароў, якія таксама імкнуцца ў К., і найб. смелыя гінуць на нашых целах, ствараючы твор абстрактнага мастацтва ў белых і чырвоных колерах... Я гляджу на яго і бачу Беларусь такой, як мне хацелася б, і ніяк не зразумею, навошта спрабую пакінуць *імгненьні* з табою ў сваёй вечнасьці, навошта парушаю яе цэласць...

КАНЕЦ, гл. ў арт. *Танец, Эсэ*.

КАСАЧ (Iris), гл. ў арт. *Коска*.

КВЕТКІ. Распавядаю табе, што не было настрою, але побач з калонамі Акадэміі навук незнаёмы пачаставаў чарэшнямі, і калоны адразу сталі не такімі шэ... Ты перабіваеш на траціне слова і пачынаеш распавядаць, як захацеў набыць К., але ў бліжэйшай краме іх не было, а вяртацца назад – кепская прыкмета, а ты вельмі забабонны.

Як бы ні імкнулася дрэва
ў неба,
яно ўсё роўна не дасягае
неба...
Але, магчыма,
ніякага іншага неба няма,
апроч самога імкненьня.

У гэтым вершы Алеся Разанава я выкінула б слова “магчыма”, бо цябе сапраўды няма па-за імкненьнем. Гл. таксама арт. *Коска, Незабудка, Праўда, Хрызантэма, Цюльпан, Язьмін*.

Літ.: Б у р и ч в. Разве можно сказать цветку // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 32.

КНИГА. Пакой цалкам запоўнены К. На паліцах – роўнымі шэрагамі, на падваконтні – замест *кветак*, на падлозе – замест ложку. Бабілонскі гармідар з назваў і прозьвішчаў, пад якімі ўсё белае і чорнае, што ёсьць у гэтым сьвеце, што спрабуе адлюстраваць гэты сьвет, альбо перарабіць, альбо ўпрыгожыць, прыдумаць, не прыкмеціўшы, што ўсё гэта даўно існуе, размовы з Богам і чалавекам, якія можна гартаць і якія могуць гартаваць, якія зьнікаюць і застаюцца... Як можам зьнікнуць мы, і застацца ты і я. Водар нашых *целаў* зьмешваецца з водарам нашых К., бліскаюць літары і вочы, раскаты крыку сьціскаюць твае вусны, у кніжным пыле наша дарога прыходзіць да скрыжаваньня, і мы сьцішваемся, ня ведаючы, куды ісьці, мы цягнемся да К. у спадзеве знайсці адказ на *пытаньне*, што рабіць далей.

...кажа К., бліжэйшая да мяне.

...кажа К., бліжэйшая да цябе.

Літ.: Д р а н ь к о - М а й с ю к Л. Кнігі і людзі // Дранько-Майсюк Л. Тут. Мн., 1990. С. 19; К о р і н ь А. // Антологія сучаснай новэлістыкі та лірыкі Украіны. Канів, 2003.

КОЛЕР. Ты сёньня такі сьветлы – кажу на разьвітаньне. «Я апануўся пад твой К.»

КОСКА. Твой Дзень народзінаў. Квітнеюць касачы. Шморгае касою сусед. Мне не застаецца нічога іншага, як заплесьці касу. І што з таго, што цябе няма побач. Я з сваёй *адзінотай* сьвяткую нараджэньне яшчэ адной

адзіноты, разумнай і ад таго прыгожай. Спрабую намалюваць тваю адзіноту ў профіль і анфас, намалюваць адным з разьдзяляльных знакаў прыпынку – К. Твая адзінота, асабліва ў профіль, падобная да астры. Над Лысай Гарою ўзьнікаюць паралельныя вясёлкі. Спрабую іх пераплесці, і яны знікаюць.

КОШ. Ты ідзеш з К., сплеченым маім дзедам. А я з думак пра цябе ніяк не магу выплесці нічога пэўнага і часам пачынаю думаць, што цябе няма, але ж ты ідзеш з К., сплеченым маім дзедам, якога няма...

КРОЎ. Забіваю на табе камара і гляджу на далонь, на сваю крывавую лінію лёсу... Часткова крывавую...

КРЫЖ. Легчы ўпоперак цябе і ўтварыць крыж, і верыць, што так добра ня можа быць, і ня верыць, што гэта можа скончыцца, і вырвацца ў вырай, і ўвераваць у вяртаньне.

КРЫМ. К. падарыў мне першае каханьне, якое нарадзілася па дарозе з Феадосіі ў Ялту, першы пацалунак у Нікіцкім батанічным садзе. К., хоць мы і ніколі не былі ў ім з табою разам, падарыў мне цябе. Падарыў, натхніўшы Адама Міцкевіча на “Крымскія санеты”, а мяне на першае каханьне. Суплёт санетаў і ўспамінаў, музыкі і Музы, вуснаў і віна, імгненьня і выгнаньня – наш К. Гл. таксама арт. **Судак.**

КРЫНІЦА, 1) з б о л е м. І бруіцца цяпер К. болю... І ня крыкнуць... Толькі ціха крышыць белы хлеб і кідаць за вакно вераб'ям – птушкам боскім, бо з кімсьці трэба дзяліцца ня болем і не былым, а белым сьветам, бо і ён у кожнае імгненьне можа стацца былым... 2) з в а д о ю. Ты ідзеш па крынічную ваду. У кожным кроку твая прысутнасьць, кожнае імгненьне набрыньвае вечнасьцю. І калі ты, набіраеш вады, яна, нібыта вечнасьць, выплэскаецца праз берагі кропелькамі імгненьняў. А ты ідзеш, нібы адсутнічаеш, на босых нагах высыхаюць імгненьні, а я чакаю цябе цэлую вечнасьць. Цалую.

Л, трынаццатая літара бел. альфабэту, якая лекуе *лесам, летам, Лысай Гарою.*

ЛЕС, 1) у і м к н е н ь н і. Толькі ня драпайся і не крычы – шэпчаш мне, — убачаць і пачуюць. Крычаць будзеш у Л. Такі мой лёс. І я думаю пра Л., імкнуся ў яго. 2) у к р ы к у. Вось мы і ў Л., дзе можна крычаць ад шчасьця, што лёс такі лясоўны. Л. яшчэ бяз ягадаў і грыбоў. Толькі кветкі, зязюліна «ку-ку» і кунега...

Ку-ку, ку-ку, ку-
ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку,
ку-ку, ку-ку...

Недакувала зязюля
хоку.

Ці наш лёс. Гэты верш дару табе на Дзень народзінаў.

Літ.: К а м е й ш а К. Лес // Камейша К. Мембрана. Мн., 1972. С. 31; З у ё н а к В. Зязюля, сівая “зэгзіца”... // Зуёнак В. Вызначэнне. Мн., 1987. С. 43—44; Н е к р а с о в а К. О лес! // Некрасова К. В деревянной сказке. М., 1999. С. 158; А к у д о в і ч В. Алесю Анціпенку // Акудовіч В. Дыялогі з Богам. Мн., 2006. С. 169—170; Г э р б э р т Т. Дзьве кроплі // Наша Ніва. 21 ліпеня 2006.

ЛЕТА. Л. – любоўны раман, восень – філасофскае эсэ. Я люблю пераход ад Л. да восені, калі каханьне становіцца філасофіяй. А яшчэ люблю

самотныя дубы, лебядзіныя пары, трыпціх з трыпутніка, квартэт з квартаў, пяціпялёсткавы бэз, шэсьць хвілінаў па каханьні, сем зорак Вялікага Возу, восем вечару ў восень, дзявяты паверх ад зямлі, калі ён першы ад неба, сябрыну грыбоў...

Літ.: Танк М. Я люблю людзей, якія вераць... // Танк М. За маім сталом. Мн., 1984. С. 18.

ЛЫСАЯ ГАРА, гл. ў арт. *Коска, Помнік, Сон, Таямніца, Язьмін*.

М, чатырнаццатая літара бел. альфабэту, якая моліцца за *маладзік, маланку, мару, Міцкевіча, Моўчу, мужчыну, музыку*.

МАЛАДЗІК. Разьвітальны *пацалунак*, выходжу на вуліцу. Мяне паглынае пацалунак неба, якое пакусвае сваімі зоркамі-зубкамі, а гарэзльівы язычок-М., колькі ні даганяй, ніяк не злавіць.

МАЛАНКА. Апошні дзень вясны. За вакном навалыніца, бліскаюць М., я сяджу адна на падвакоўні перад адчыненым вакном і слухаю Булата *Акуджаву*. “Когда опустеет Париж” – апошні канцэрт у Парыжы. Насупраць сьцяна бяз вокнаў з чырвонай лічбай “13”, ніхто мяне ня можа пабачыць, і таму мая *адзінота* не напружваецца, не спрабуе нацягнуць на сябе маску. Я стаўлю 13-ю песьню («...как он дышит, так и пишет, не стараясь угодить...»)... Ты тэлефануеш (ужо адкрыў капэрту з кружэлкай Акуджавы), распавядаеш, што напісалі бел. творцы пра *Парыж*. Да маіх рудых валасоў далятаюць рэдкія кроплі. Бліскаюць М. Блізка...

Літ.: Драч І. Анатомія блискавки // Драч І. Київське небо. Київ, 1976. С. 94.

МАРА, 1) з г а р б а т а ю. Мы сядзім на зямлі ў нейкім дворыку. Ты марыш піць гарбату са мною да ранку і размаўляць, а перад ранішнім *сном* увайсці ў нябёсы майго *цела*. Але трэба разьвітвацца. Апынулася, мы былі ў дворыку Нацыянальнага інстытуту адукацыі. Як добра, што ён “Нацыянальны” – кажу я. “Вучыцца ніколі ня позна” – сьмяешся ты. 2) з а с н у ц ь.

Мировое началось во мгле кочевье.
 Это бродят по ночной земле деревья.
 Это бродят золотым вином грозди.
 Это странствуют из дома в дом гости.
 Это реки начинают путь вспять.
 И мне хочется к тебе на грудь – спать.

Чытала калісьці гэты верш Марыны Цвьятаевай і марыла заснуць на грудзях *мужчыны*. А пасья высьветлілася, што спаць так я зусім не магу. І вось, лежачы на тваіх грудзях, чытаю табе гэты верш і мару... заснуць. 3) к у п а л ь с к а я. Аказваецца, ты марыш зьехаць са мною ў свой *лес*. Ад гэтага мне яшчэ больш самотна. І не таму, што гэта немагчыма, а ад таго, што я нават не магла марыць пра гэта, адразу ўсьведамляючы немагчымасць. Марная марнасьць... Нашае жыцьцё... Дах неба над галавою... Са сьветлымі дзіркамі зорак...

Літ.: Ф р и д Э. Разговор в мечтах // Иностранная литература. 1972. № 1.

МІЦКЕВІЧ Адам, гл. ў арт. *Замкавая Гара, Крым, Радавод*.

МОЎЧА ў х а ц е. Напрыканцы *лета* ты ўпершыню пасья пачатку нашых сустрэчаў пытаешся – што я пішу? Адразу нагадваю, што ты не забыўся папрасіць, каб я маўчала пра цябе, але забыўся папрасіць, каб я не пісала пра цябе. І таму мая М. стварае сабе найгрунтоўнейшую хату

– энцыклапедыю. Хату, у якой я, наколькі магчыма, хаваю цябе, але лепей было б, канешне, спаліць самую хату. Зрабіўшы выгляд агаломшанасці, ты пагаджаешся, што не забараняў пісаць пра сябе, але яшчэ можаш гэта зрабіць. Можаш, але ня робіш. Не зьбягаеш, не маўчыш, не перастаеш кахацца са мною. Бо разумееш аўтабіяграфічнасьць кожнай творчасці, бо яшчэ ня хочаш губляць мяне ня толькі без, але і з энцыклапедыяй. І толькі доўга распавядаеш пра Забужку, як пасья «Палявых досьледаў украінскага сэксу» яе ўзьненавідзеў мастак, выведзены ў рамане. Але хоць я таксама Аксана, ты – не мастак, ды і не беларускі сэкс дасьледую я, а знаходжуся ў пошуках Радзімы для сваёй М. Ці М. – гэта ты?

Літ.: О р л о в М. Похожести // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 389; Б у р ы ч У. Час робіць срэбнай галаву... // Крыніца. 1998. № 4; Ж у к о ў с к і Т. Ціша // Дзеяслоў. 2004. № 12; Р а з а н а ў А. Паміж дзвюма бяздоньнямі... // Разанаў А. Дождж: возера ў акупунктуры. Мн., 2007.

МУЖЧИНА, 1) б е з ш к а д а в а н ь н я. Ты ніколі мяне не шкадуеш, кажаш, што М. увогуле не ўласцьціва шкадаваньне (хіба што нешта падобнае ёсьць у дачыненні да дзяцей), няма патрэбнага «органа», а калі нехта з М. шкадуе жанчыну, ён проста робіць выгляд. Я чамусьці ў гэта веру, а верыць ня хочацца. Відаць, цябе Нехта вельмі шкадуе, хаця б таму, што мне ня хочацца верыць тваім словам пра адсутнасьць у М. шкадаваньня. І няўжо, Нехта – жанчына?.. А ты – Ягонае (Ейнае) дзіця?.. А калі б я нарадзіла табе дзіцятка, ці шкадаваў бы ты яго?.. 2) с п ы н е н ы. М. – як лужыны ў час **дажджу**. Малыя спакойна абыходзіш, вялікія – абыходзіш з цяжкасьцю, вялізныя – паглынаюць цябе, спакушаюць успамінамі пра шчасьце маленства і прадчуваньнем прыгажосці **імгненьняў**. І дождж, які іх утварае, не перачакаеш. З такім дажджом можна толькі ісьці, пакуль калісьці сама яго ня спыніш. Гл. таксама ў арт. **Адзінота, Язьмін**.

Літ.: Т ю р и н А. Думал о главном... // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 270.

МУЗЫКА, гл. ў арт. **Дождж**.

Н, пятнаццатая літара бел. альфабэту, неабыякавая да **назвы і незабудак**.

НАЗВА. Ты прапаноўваеш назваць маю кнігу “Сястра кветкі” (я з **цюльпанамі** ў руках), потым “Сястра восені”, паколькі я рудая, восеньская, а пасья “Сустрэнемся на прасьпекце Скарыны” (калі я тэлефаную ўжо з прасьпекту Незалежнасьці і раптам узгадваю, што апошняга разу на прасьпекце Скарыны была разам з табою).

Літ.: Л и п н е в и ч В. Не все ли равно, как это назвать? // Липневич В. Неведомая планета. Мн., 1988. С. 58.

НЕЗАБУДКА (Myosotis). Мы кахаемся ў Н. і забываем пра ўсё на сьвеце. Блакітныя кветачкі, нібыта неба для нашых сплеченых **целаў**. Альбо гэта мы забытваем маленькія зорачкі ў сетку з нашых рук і ног, вуснаў і вачэй. Кветкі паміраюць і становяцца зьнічкамі, якія яшчэ некалькі гадзінаў будуць сьвяціць, і мы, стамлёныя і спатоленыя, зможам яшчэ загадваць жаданьні альбо ад жаданьня паміраць. Неба пад намі, але ж неба і над намі, і адтуль праз шаты дрэваў за намі назірае **сонца**. І з кожным імгненьнем яно ўздымаецца вышэй, раница губляецца ў дні, пакідае **шчасьце** на нашых вуснах...

О, шаснаццатая літара бел. альфабэту, якая ойкае ад таго, што мы ака-

ем.

П, сямнаццатая літара бел. альфабэту, якая памятае *Парыж, пацалунак, пачатак, помнік, поўніцу, праўду, Птушыны Шлях, пытаньне, пяшчоту*.

ПАРЫЖ. Мы ідзем спаленым П. Попел шалее, захіляе неба, якое адно і застаецца, калі дагараць нашыя жыцці, адзінокія нагэтулькі, каб кінутца адно да аднаго, скрыжавацца ў А-рэальнасьці і застацца паралельнымі ў рэальнасьці.

Літ.: Е в т у ш е н к о Е. Когда Парижем ты идешь в обнимку // Евтушенко Е. Катер связи. М., 1966. С. 237—239; Н е р в а л ь д е Ж. Собор Парижской богородицы // Иностранная литература. 1974. № 1; Ц е л а н П. Воспоминание о Франции // Иностранная литература. 1974. № 5; С ы с К. Поющая пыль // Иностранная литература. 1989. №4; П ф л я ў м б а ў м Я. Бардо, Марсель, Парыж – на іх упала вока // Полымя. 1996. №11; Т а р а н Л. Я б не хотіла запропасти // Таран Л. Книга перевтілень. Київ, 2004.

ПАЦАЛУНАК. Ты сьпіш так моцна, што я магу пацалаваць цябе, і ты не працнешся, а толькі павернешся на левы бок, націсьнеш на сваё сэрца яшчэ адным неадчуваньнем мяне... Але ж і я не хачу стаць мёртваю каралеўнай толькі дзеля таго, каб ты абудзіў мяне сваім П. Гл. таксама ў арт. *Акуляры, Вока, Маладзік, Праўда*.

Літ.: М а к а р о в А. Жизнь длится в течение поцелуя // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 582; Ш а т а л о в С. Я проживаю в провинции поцелуя... // Тамсама. С. 534.

ПАЧАТАК, гл. ў арт. *Танец*.

Літ.: М а к а л ь П. Я думаю, ты мая турбота... // Макаль П. Дотык да зямлі. Мн., 1975. С. 110.

ПОМНІК. Я хачу, каб мой попел разьвеялі над Лысай Гарою. Ты прыдумляеш для мяне П. Каменная жабка, ня вельмі вялікая (бо *жанчынам* нельга ставіць вялікіх П.), побач з ёю Эйфелева вежа, да якой жабка пяшчотна дакранаецца лапкаю, але пагляд такі, што вось-вось яна яе раструшчыць... Разбурыць *Парыж* альбо памілаваць. Альбо мілавацца з табою, прыдумляць П., выбіраць могілкі, зазіраць у нябыт толькі дзеля таго, каб дадаць у быцьцё яшчэ адно памкненьне. А які П. ты прыдумаў бы Памкненьню?..

Літ.: Д р а ч І. Пахавайце мяне ў Цялежынцах // Дзяслоў. 2004. № 10; Г е н і ю ш Л. Пахавайце мяне ў гаі... // Дзяслоў. 2005. № 14.

ПОЎНІЦА. Пасьля сустрэчаў з табою я нібыта нараджаюся наной і живу сваім жыцьцём, заканчэньне якога – у тваіх абдымках. Менавіта з табою я зьнікаю ў адсутнасьці свайго цела, сваіх адчуваньняў. Застаецца толькі здзіўленьне: адкуль такая П., калі мяне нібыта няма. Ці ўсё ж нібыта ёсьць?

ПРАЎДА, 1) з л і л е я й. Мне заўсёды хацелася дакапацца да нейкай П., сустрэць чалавека, які да яе наблізіць. Табе ня хочацца хлусіць у ста-сунках з *жанчынаю*. І вось ты зрынаеш на мяне жорсткія глыбы сваёй П. пра каханьне, сям'ю, узрост. Пра мужчынскі клімакс [пасьля 40 мужчына можа быць закаханым раз на тыдзень (гл. ў арт. *Тэорыя*)], пра тое, што сям'я створаная не для размоваў і каханьня, а для дзяцей і маўклівай гавані, што каханьне (прыгода альбо *сьвятла*) можа быць толькі па-за сям'ёй, што незразумела чаму ўсё гэта хаваецца ад людзей пад раман-тычнымі хлусьлівымі апранахамі... Заваленая, як пры землятрэсе, я ледзьве дыхаю і не разумею, што мяне трымае побач з табою. Можа, тое,

што пад глыбамі тваёй П. адчуваю нейкую глыбіню, якая выпрабоўвае мяне на выжываньне. А можа, і татальная незразумеласьць гэтага жыцьця, бо калі перад тым, як зьбегчы, з апошніх сіл выдыхаю: “Пасьля цябе немагчыма пісаць вершы!”, ты кажаш: “Гэта зусім ня так, паглядзі на мяне.” У паўзмроку ты стаіш амаль чорны з белай лілеяй. Выхопліваю яе і вылятаю ў менскую цемру з рэдкімі лілеямі ліхтароў.

Лілею я ў руках трымаю,
успамінаючы радок:
«Лілею млявы плёс люляе...»,
а белакрылы матылёк
ня ўецца –
зранку рэзкі вецер
алітэрацыю на «л»
зрывае
і прыносіць радасьць
асацыяцыі з Радзімай –
алітэрацыю на «р»...

Хутчэй бы зьехаць ад цябе на радзіму, лунаць над Лунінцам, сьвятлець (**чарнець**) без цябе на Чорным возеры. 2) з п а ц а л у н к а м. Ты заўсёды кажаш П. таму, з кім цалуешся. Прынамсі, ты ў гэта верыш. Прынамсі, у гэта веру я. Але ж мы ведаем, што кожнае прамоўленае слова аўтаматычна становіцца няпраўдай. І таму П., сьветлая, нібы немаўлятка, замоўчваецца ў хаце для **Моўчы**.

Літ.: Л и п н е в и ч В. Правда // Липневич В. Неведомая планета. Мн., 1988. С. 81.

ПТУШЫНЫ ШЛЯХ. Нейкім неверагодным чынам атрымліваецца, што мы кахаемся каля сьцяжынак, сьцяжынаў, **дарогаў**, там, дзе ў кожную хвіліну можа хто-небудзь прайсьці, хоць увесь час імкнемся ад усіх схвацца. Можа, насамрэч мы кахаемся пад П.Ш., пад якім нас ніхто ніколі не пабачыць.

ПЫТАНЬНЕ. Навошта табе ўсё гэта? – першае П. да мяне? Я хачу, каб мяне абдымаў чалавек, які думае над П. – навошта гэта неба, **зоркі**, людзі... Абдымаў у дыме вогнішча і **цыгарэты**, у **моўчы** і поўначы, у **поўніцы** і нішчымніцы, у **адзіноце** сваёй і маёй. Мне хацелася б, каб маёй адзіноце задавалі П. Гл. таксама ў арт. **Акуджава, Кніга, Шчасьце**.

Літ.: Г р а ч а н і к а ў А. На досвітку паперай жоўта-сіняй... // Грачанікаў А. Круглая плошча. Мн., 1971. С. 65; Т а н к М. Пытанні // Танк М. За маім сталом. Мн., 1984. С. 39; Р а з а н а ў А. Куды? Адкуль?.. // Разанаў А. Дождж: возера ў акупунктуры. Мн., 2007. С. 14.

ПЯШЧОТА. Ты сьцьвярджаеш, што ў тваім веку каханьня ня можа быць. Ня сэксу, які можа быць у той ці інш. форме заўжды, а менавіта каханьня. Застаецца П.

Р, васьмнаццатая літара бел. альфабэту, якая рэфлексуе над **радаводам, радзімкамі, раманам, расейскай моваю**.

РАДАВОД. Чаму менавіта – ты? Чаму з разнастайнага мноства менавіта ты? Я пачынаю выводзіць Р. нашай сустрэчы, атрымліваецца, што мы, заўсёды сустракаючыся, так і не сустрэліся б, калі б Адам Міцкевіч не напісаў “Крымскія санеты”. Гл. таксама ў арт. **Крым**.

Літ.: Ч ы к в і н Я. Лягла імгла на паплавах // Чыквін Я. Крэйдавае кола. Беласток, 2002. С. 54.

РАДЗІМКІ. На вуліцах Менску і на лясных сьцяжынках губляюцца мае

завушніцы. На лясных сьцяжынках і на вуліцах Менску рвуцца мае ланцужкі. Губляюцца і рвуцца, калі мы з табою забываемся пра ўсё на сьвеце. І можна было б не ўпрыгожваць сябе перад сустрэчамі, але я, пэўная ў тым, што за ўсё трэба “плаціць”, радуся, што пакуль можна “плаціць” такой драбязою. Раней ці пазьней пазбаўленья параў завушніцы складуцца ў сузор’е спачатку Малога, а пасья і Вялікага Расстанья. А пакуль мы ў абдымках начнога неба, і я, узгадваючы свой верш.

Ня ведаю, куды глядзець –
на мапу радзімак тваіх
ці на зорную мапу неба
над намі?

хачу прыбраць часьціцу “ня”, бо – ведаю. Але ты з заплюшчанымі вачыма і ня ведаеш, куды я гляджу...

РАМАН. Калі б я пісаў Р., я апісаў бы нашае каханьне, — прамаўляеш ты, на хвіліну адрываючы свае вусны ад маіх. Але, на жаль, ты ня пішаш Р., цябе не цікавіць **чалавек**. А я, паколькі закаханая, пішу вершы. Але ў гэты момант адчуваю імкненьне напісаць Р. Лірычна-энцыклапедычны, бо мяне пачынае цікавіць чалавек, гісторыя ягонай **адзіноты**.

РАСЕЙСКАЯ МОВА. Калі твае **вочы** патонучь у маіх вачах, твае рукі патонучь у маіх **валасах**, а твой шэпт патоне ў крыку маім, я выплыву, выплаўлю «I love you» з чужое на нашу мову... Так мне марыцца. Але нават на чужой мове я не магу прамовіць табе гэтых словаў. Хіба што, калі кажу табе «люблю», думаю па-расейску. Гл. таксама ў арт. **Дарога, Хоку**.

С, 1) дзевятнаццатая літара бел. альфабэту, з якой пачалося тое, што было спачатку, і якая скрыжоўвае **сарамлівасьць, слова, сон, сонца, Судак, сузор’е, сьвята, сьлязу і сяброўства**. 2) – Мала хто ведае, што значыць для мяне Сусьвет Сям’і, нават сябры і блізкія ня ведаюць.

– Канешне, гэта ведаюць усе **жанчыны**, якім ты пра гэта распавядаеш.

– Ну, па-першае, ня ўсе, а па-другое, іх было ня так шмат.

І праўда, што розьніца паміж касьмічным і камічным у мяккай літары С.

САРАМЛІВАСЬЦЬ. Ты вельмі сарамлівы, асабліва на людзях, чаго ня скажаш пра цябе, калі мы ўдваіх, і ніколі ня скажаш пра мяне. У мяне нават крывяносная сістэма збудаваная так, што калі б я і саромелася, не было б відаць. Таму, калі пішу пра цябе, намагаюся, каб цябе ніхто не пазнаў, нават ты сам, каб і я калісьці не змагла пазнаць цябе ў тым, што напісала. Але ня пэўная, што атрымліваецца тое, да чаго імкнуся. Бо і праз нешта зусім процілеглае табе, ты ўсё адно прысутнічаеш, як часам і адсутнічаеш у тым, што нібыта ўсім відавочна. Мажліва, і немагчыма зрабіць непазнавальным сарамлівага чалавека, пра якога я магла б стварыць энцыклапедычны даведнік. Хоць мне аднойчы з табою стала сорама ад таго, што не саромеюся. Калі цябе нехта і пазнае ў маім лірычна-энцыклапедычным рамана-дыярыюшу, мяне выратуе толькі тое, што хоць ты і прасіў паводзіць сябе так, каб ніхто не здагадаўся пра нашыя стасункі, але ніколі не прасіў не пісаць пра цябе.

СЛОВА. Я цябе ўяўляю дырэктарам Школы Анёлаў, а ты мяне яе навучэнкаю, не найлепшаю, а так, быў недабор, і таму ўзялі мяне. Але ж я сама, хоць і марыла б вучыцца ў цябе, уяўляю сябе толькі вольным

слухачом. Вольны слухач у Школе Анёлаў... Гэта – чалавек, якому хочацца, каб яму замест рукі падалі крыло, а калі яму яго працягнуць, хацелася б утрымацца, каб ня выдраць з яго пёрка. Так, ня выдраць, бо напісаўшы хоць С. пёркам з анёла, ты забудзеш усе астатнія. А як выбраць адно С.? Як наважыцца пакінуць пасля сябе адно С.? Як не памыліцца, што Яно тваё, выпактаванае, роднае, годнае? Любоў, Прыгажосьць, Сьвятло, Беларусь?.. А што б выбраў ты: Моўча, Быцьцё, Нішто, Беларусь?.. Так, у С. Беларусь мы маглі б супасьці з табою, згубіць сваю **адзіноту**. Але ў тым, што знакуе С. Беларусь, у гэтай быццёнай прасторы, пазбаўленай для нас ад агульнага побыту, мы і так супадаем у несупадзеньнях...

Літ.: Г а л у б о в і ч Л. Я сказаў слова... // Крыніца. 1995. № 3.

СОН. Ты зазвычай ня сьніш С., і таму здзіўлены, што прысьніў мяне і Лысую Гару. Мы павінны падзяліць з ёй цябе. Я прыношу цябе ў ахвяру сваёй Гары, але яна пакідае сабе толькі частку тваёй сутнасці.

Літ.: Я н і ш ч ы ц Я. Такой прысні, як яблыневы сад... // Янішчыц Я. Каліна зімы. Мн., 1987. С. 193; Н я к л я е ў У. Магчыма // Някляеў У. Так. Мн., 2004. С. 27.

СОНЦА, 1) у в а д з е. Сустрадаем сьвітанак ля сажалкі. С. пачынае плаваць у вадзе. І раптам мы чуем ягонае сэрца – яно радасна крумкае, ад яго разыходзяцца маленькія колы з сонечным рэхам. А нашыя сэрцы б'юцца разам з сэрцам С., і рэха ад майго сэрца сумоўнічае з рэхам ад твайго, і ў **моўчы** нашых словаў становіцца меней самоты і болей самасьці. Вочы нашыя гарэзьлівыя, як апалонікі, і я параўноўваю цябе з Апалонам, палонам, а ў лоне маім такая цішыня, якая бывае толькі перад навальніцай жаданья... І калі апалонікі тваіх вачэй хаваюцца ў зарасьніках чаротавых вейкаў, я дакранаюся да іх вуснамі, забіраю адну вейку-чарацінку і кідаю яе ў ваду. Няхай плыве да С. і казыча яго круглыя бакі, каб яно сьмяялася ціхімі хвалямі і спрабавала схвацацца за аблачынку... 2) у р э ў н а с ь ц і. Пасля таго, як ты пакахаў мяне, цябе перастала любіць С., абпальвае, вычвараецца, супраціўляецца твайму выбару, нібыта баіцца, што я цябе забяру.

Літ.: Д а г л а р д ж а Ф.Х. С теми, кто любит // Иностранная литература. 1972. № 3; Д ж а н г и р о в К. О камни... // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 363; Н е к р а с о в а К. Раздумье // Некрасова К. В деревянной сказке. М., 1999. С. 74.

СУДАК. Мне часта сьніцца, як мы блукаем па С. Можа, таму, што я вяртаюся ў сваё першае каханьне. Але, верагодней, таму, што там, як гэта ні абсурдна гучыць, адчуваю свабоду. Бо хто нас пазнае ў чужым месцы, у той час, калі ў Менску мы можам блукаць толькі тады, калі зрываемся, як апошні ліст, якому надакучыла трымцець у чужых позірках, і ён гатовы ў іх ляцець.

Літ.: П а п е с к у А. Адсутнасць // ЛіМ. 18 лютага 2005.

СУЗОР'Е. Не адкрываю ў сабе з табою нічога новага, усё быццам калісьці было, але было паасобку, не складалася ў С. Гармоніі, не гарэла ў адным вогнішчы, не малявала гаркавым дымам хату для **Моўчы**. Не хаваю ад цябе С. Сябе, але ты заўважаеш асобныя зоркі і пасьпяваеш выхапіць з маёй цемры зьнічкі жаданья.

СЬВЯТА, 1) б е з п а д р ы х т о ў к і. Ёсьць С., да якіх рыхтуешся, чакаеш, пра якія марыш. Ты – С., якое адбылося зьнянацку, адбываецца і будзе адбывацца зьнянацку, я — таксама С., якое адбылося зьнянацку, адбываецца і будзе адбывацца зьнянацку. С. ў С., С. ў сьвеце,

сусьвеце, сумоўі, суладдзі... Пакуль зьнянацку не абарвецца яго сьвятло, не абаўецца я-С. вакол ня-ты-С... Але яшчэ мы – С., якое ня сьвята (не сьвятое), пакуль мы сьветлыя, але не як дзень, а як сьвятло, якое застаецца пасья доўгага летняга дня, які праляцеў, нібы адно **імгненьне**, каб застацца вечным успамінам. 2) у п о ш у к у. Шукаю кнігу Хэмінгуэя «Сьвята, якое заўсёды з табою», шукаю, каб пакласьці яе табе ў партфель, спадзеючыся, што ты яе прачытаеш. Подпіс – «Ад сьвята, якое ня сьвята». 3) ц я п е р. Жанчына для цябе — гэта не анталагічна, нават не экзістэнцыйна, яна для цябе – С. А для мяне **мужчына** яшчэ экзістэнцыйна, нават анталагічна, але ты для мяне – С.

Літ.: Дранько-Майсюк Л. Мы разам, і расстанне, што было... // Дранько-Майсюк Л. Тут. Мн., 1990. С. 59.

СЬЛЯЗА. Ты кажаш, што **жанчына** можа быць для цябе альбо прыгодай, альбо **сьвятам**, што я – сьвята. А сьвята, абдымаючы цябе, коціцца С., залазіць у мінулае, дзе нам гралі лязом на гітары “Бясконцы блюз”, дзе я ня ведала, што наперадзе траўмы, трава, што лязо, узятая ў рукі ўжо штосьці ў гэтым быцьці парэзала.

Літ.: Винокуров Е. Мир разложил на части Пикассо // Винокуров Е. Самая суть. М., 1987. С. 133; Полещук В. «Благодарю тебя, Господи...» // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 158; Артымовіч Н. Я не пярэчу... // Крыніца. 1994 № 6; Бурыйч У. Ноч // Крыніца. 1998. № 4.

СЯБРОЎСТВА, 1) з адзінотаю. Ты быў анёлам-ахоўнікам С., цяпер ты – анёл-ахоўнік **Адзіноты**. Ты імкнешся да яе, але толькі таму, што вакол цябе шмат людзей, якія жадаюць быць побач з табою. 2) з жанчынаю. Ты ўпэнены, што з **жанчынаю мужчына** сябраваць ня можа, але жанчына можа сябраваць з мужчынам. З табою сябруюць, але ты толькі прымаеш С., ты не сябруеш сам.

Т, дваццатая літара бел. альфабэту, якая трымціць у **танцы, таямніцы, траве, тэатры, тэлефоне, тэорыі.**

ТАНЕЦ пад гітару. Калі ў слове “танец” зьмяніць першую літару і перанесці націск на апошні склад, атрымаецца “канец”, але гэта пачатак нашага каханьня.

ТАЯМНІЦА. Мы сустракаемся перад тваім Днём народзінаў. Чаркаем-ся за сустрэчу, паміж іншым ты кажаш, што ёсьць яшчэ адна нагода выпіць, якая адбудзецца пазьней. Заўважаю, што нельга піць за нешта раней, чым яно адбудзецца. Ты ўпэнены, што са мною можна і раней. Ты адзначаеш са мною Дзень народзінаў, ня ведаючы, што мне ўжо ўдалося раскрыць гэтую Т., але я не хачу пакуль парушаць яе. А зацягваю да поўначы, каб ты нарадзіўся ўва мне. І ты нараджаешся. Вага ...кг, рост ...см. Сапраўдны А...сілак. А я знікаю ўначы, бо ведаю – цяпер чарга **адзіноты**, ад якой ты ня будзеш хаваць, калі нарадзіўся. Павіншую цябе ўдзень з Лысае Гары, якая дае прытулак Т. і адзіноце.

ТРАВА. Мы мілуемся ў высокай Т., якая нейкім чынам не падпала пад суцэльную гарадскую стрыжку. Як сьветла ў Менску ўначы, і як ні дзіўна для мяне, я пачынаю любіць гэтае места, у якім рухі тваіх рук... Побач з намі асфальтавая сьцежка. Ты ня верыш у Бога, але кажаш, што калі ніводзін чалавек ня пройдзе паўз нас, дык паверыш, што Бог нас ахоўвае. Я думаю, што Бог ахоўвае нас часткова. Праходзіць маладзён у чорным.

“Няма на вас Бога!” – кідае ён. Але Бог ёсьць, бо болей ніхто не праходзіць, а ці быў той, хто прайшоў, чалавекам, бярэ вялікі сумнеў.

Літ.: Сыс А. Адвечным шляхам // Сыс А. Пан Лес. Мн., 1989. С. 93; Дубоўка У. Такая ноч // Крыніца. 1997. № 8; Мінскавіч С. Мінск уначы. Крокі / Мінскавіч С. Мінскія/Менскія санэты. Мн., 2002. С. 19.

ТЭАТР (ад грэц. theatron месца для відовішчаў). Мы граем спектакль «Нас няма», кожны паасобку і калі мы разам.

Літ.: Алесеев Г. Два камушка // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 468—469.

ТЭЛЕФОН (ад грэц. tele далёка + phone гук). Стэлефаноўваемся, каб сказаць адзін аднаму, што мы занятыя, і здзіўляемся, як увогуле атрымліваецца сустрэцца. У вольную хвілінку раскрываю кнігу В.Акудовіча: “Яно зьяўляецца толькі тады, калі нешта ўжо скончылася (вандроўка, каханьне, сяброўства, тэма, праблема, ідэя...)”. Не, у нас яшчэ ня час **Эсэ**. Хоць я і ня ведаю, што за НЕШТА ў нас з табою... Сумесь з вандроўкі, каханьня, сяброўства, тэмы, праблемы, ідэі?.. Гл. таксама ў арт. **Грыбы, Дыханьне, Тэорыя**.

ТЭОРЫЯ (ад грэц. theoria назіраньне, дасьледаваньне). Сэксуальная энергія (паводле тваёй Т.) – лішакжыцьця, і гэты “лішак” зьбіраецца хутчэй, чым эмацыйная напоўненасьць, з якой толькі і можна прыходзіць да **жанчыны**, каб ня трэба было запаўняць пустэчу **кветкамі**, шампанскім і рамантычнай хлусьнёю. З гадамі **мужчына** напаўняецца даўжэй і даўжэй. І мы бачымся ўсё радзей і радзей. У якасьці кампенсацыі мне прапаноўваюцца размовы праз тэлефон. Перапоўненая чаканьнем, не магу знайсці словы, напаўняюся жахам перад тэлефонам, кажу, калі хачу маўчаць, і маўчу, калі хачу выказацца. Ты ня ўмееш размаўляць з **пяшчотаю** ў голасе, ты можаш з пяшчотаю маўчаць. Я забываю словы пяшчоты, нібыта чужую мову, на якой не было з кім размаўляць. А можа, у мяне дзікае адчуваньне глыбіні нашай пяшчоты якраз праз адсутнасьць словаў, сустрэчаў?

У, дваццаць першая літара бел. альфабэту, якая ня ўмоўчвае **ўспаміны**.

УСПАМІН, гл. ў арт. **Альфабэт, Крым, Сьвята, Фотаздымак**.

Літ.: Кролаў К. Успамін // Далягляды, 1989. Мн., 1989.

Ў, дваццаць другая літара бел. альфабэту, якая нагадвае нашу краіну ў час, калі адлятаюць альбо вяртаюцца птушкі.

Ф, дваццаць трэцяя літара бел. альфабэту, якая фантазіруе **фотаздымкі**.

ФОТАЗДЫМАК (ад грэц. phos (photos) сьвятло + здымаць), 1) з вятрымаю. Я люблю цябе фатаграфавач, але ты нагэтулькі фотагенічны, што трэба быць геніяльным фатографам, каб гэта вытрымаць. 2) з дажджом. Я шмат разоў фатаграфавала **даждж** – з табою (даждж і ты) і з табою фатаграфавала дождж (ад якога мы разам схаваліся). На Ф. з табою і дажджом – я гляджу на цябе, на Ф. дажджу без цябе – я цябе ўспамінаю. Гл. Таксама ў арт. **Вясёлка**.

Літ.: Стральцоў М. А фотаздымак на стале... // Полымя. 1983. № 4. С. 128.

Х, дваццаць чацьвёртая літара бел. альфабэту, якая хіліцца да **хоку** і хавае **хрызантэму**.

ХОКУ, 1) а н т а н і м і ч н ы я.

У кубак з кавай
падаюць кроплі дажджу,
расчыняюць сум.

У кубак з кавай
падаюць сьлёзы мае,
дадаюць суму.

2) у а н т а н і м і ч н а - п е р а к л а д н ы м с т ы л і. Чытаю верш Ларысы Грышынай «У стылі ХАЙКУ»:

я тебе кричу:
«люблю»
а у тебя
уже есть
жизненный опыт...

А

я табе маўчу:
«кахаю»
бо ў мяне
ўжо ёсьць
жыцьцёвы досьвед...

Можа, і маўчу таму, што вельмі хочацца крычаць... На перакрывацьні крыку «кахаю» і **моўчы** «кахаю» — ціхае «люблю»... Гл. таксама ў арт. **Лес**.

Літ.: З я н о н. Чытаю Басё // Зянон. Глёрыя Патрыя. Вільня, 2000. С. 330.

ХРЫЗАНТЭМА (*Chrysanthemum*). Каб не сарвацца ад расстаньня з табою, бягу рваць кветкі. Апошнія Х., белыя і крохкія, як ранішні лёд. Ад іх сыходзіць такі нерэзальны спакой, што, каб выжыць, бягу з імі на могілкі, чужыя, незнаёмыя... Два пахілыя крыжы. Ні імёнаў, ні датаў (як у маіх запісах)... Толькі працяжнікі нагадваюць – працягваецца ўзьнікненьне і зьнікненьне... Белыя Х. на зямлі, якая даўно ня бачыла кветак... Дачакацца ветаху... Зразумець – ветах стане **маладзіком**...

Літ.: С п р и н ч а н Б. Лунный лик // Спринчан Б. Вербная неделя. Мн., 2002. С. 39—40.

Ц, дваццаць пятая літара бел. альфабэту, якая цепліцца ў **цэле**, **цудзе**, **цыгарэтах**, **цюльпанах**.

ЦЕЛА. Нашы Ц. створаныя адно для аднаго. Як бы я не прыгарнулася да цябе, табе надзіва ўтульна, я адчуваю тое самае. Ты задаешся **пытаньнем**, чыя гэта заслуга: твая ці мая. Ты столькі пражыў, — жартую я, — што калі была б твая, даўно заўважыў бы. І твой сьмех горнецца да майго. Майму ўтульна. Гэта заслуга твайго сьмеху, бо я гэтулькі пражыла, што калі б была заслуга майго, даўно б заўважыла.

Літ.: Б у р и ч В. Утро // Время Икс. М., 1989. С. 66; Д у р а н Х.Г. Объятие обнаженных // Иностранная литература. 1989. № 5.

ЦУД. “Ты – чуд!” – чую ад цябе так часта, што адчуваньне Ц., прамой-ленага табою, паціху набліжаецца да нябыту.

ЦЫГАРЭТЫ. Набываю табе ў дарогу Ц. “Capitan Black” – у назьве зашыфраванья мае ініцыялы, колер іх няхай нагадвае мае вочы, карабель з белымі ветразямі, калі ўзгадаць мае вусны, хай уяўляецца белчырвона-белым. Першае, што распавядаеш па вяртаньні – як у найлепшыя моманты паліў Ц.

ЦЮЛЬПАН (Tulipa). Ты кажаш, што мне пасуюць Ц., што насамрэч мне пасуюць усе кветкі, але Ц. найболей, асабліва, калі іх у маіх руках шмат... А іх у маіх руках сапраўды шмат. Я зрэзала апошнія (а апошнія найб. дзікія) Ц. для цябе. Больш за паўсотні Ц. трымаю ў руках, нібыта ахапіла тваю магутную шыю...

Літ.: П л а т С. Тюльпаны // Иностранная литература. 1974. № 1.

Ч, дваццаць шостая літара бел. альфабэту, якая чапляецца за **чалавека**, чакае, калі завітнее **чаромха** і чырванее ад **чытаньня**.

ЧАЛАВЕК. Вось мы з табою і не сустракаемся. Не, ня так. Сустракаемся, бачымся, перамаўляемся. Проста не абдымаемся, не зьнікаем у татальнай пяшчоце, не ўзьнікаем у вярэдзіве страсьці. Мы рассталіся без расставаньня, бо я з тых, хто імкнецца не губляць Ч. І ты, відаць, таксама з тых...

Літ.: А к у д о в і ч В. Жанчына не мае імя // (ад рукі на маёй кнізе) Акудовіч В. Дыялогі з Богам. Мн., 2006.

ЧАРОМХА (Radus). Квітнее Ч., мы звар’яцелі ад страсьці, ад страху старасьці страсьці.

Літ.: Л и п н е в и ч В. Черемуха //Липневич В. Неведомая планета. Мн., 1988. С. 17.

ЧЫТАНЬНЕ. Мы займаемся Ч. рукапісаў маіх кніжак, радзімак нашых целаў, нябёсаў нашых душаў.

Ш, дваццаць сёмая літара бел. альфабэту, якая шапоча пра **шлях** і **шчасьце**.

ШЛЯХ. Дым. Дуда. Думкі. Дым, напачатку заблытаўшыся, ахінае мяне, а пасьяля пераходзіць у **Птушыны Шлях**. Дуда закалыхвае **зоркі**, і яны ня падаюць, а падаюць надзеі на выкананьне жаданьня. Думкі – не мятлушкі, і не ляцяць на агонь; яны, як птушкі, ляцяць у вырай – скрыжаваньне нашых з табою Ш. Калі застаецца апошні вугалёк, я заплюшчваю **вочы**, каб ня бачыць, як ён зьнікне...

Літ.: А н ц і п е н к а А. Шлях цяжарыць... // Arche. 2006. № 6.

ШЧАСЬЦЕ.

Паўсонныя
стаім на невядомай станцыі
і лічым платформы
таварнага цягніка.
— У мяне 57.
— І ў мяне...

Шчасьце – гэта калі не існуе
пытаньня НАВОШТА.

Навошта? Гэта першае **пытаньне**, якое ты мне задаў. Гэта першае пытаньне, на якое я адказала сабе пасьяля нашае сустрэчы, думаючы пра будучыню. Гэта будзе першае пытаньне, пасьяля нашага расстаньня, на якое я адкажу сабе, думаючы пра мінулае.

Літ.: Т а н к М. У шчасці... // Танк М. За маім сталом. Мн., 1984. С. 51;

А л е к с е е в Г. Снег // Время Икс: Верлибры. М., 1989. С. 475; М е т с А. Где взять... // Тамсама. С. 165; Л а п у ш и н Р. Бывает, что ветра боюсь... // Лапушин Р. Три взгляда. Мн., 1990. С. 86.

Ы, дваццаць восьмая літара бел. альфабэту, адзіная літара, якая ня мае сувязі паміж сваімі ж часткамі.

Ь, дваццаць дзевятая літара бел. альфабэту, якая памякчае белару-саў і адначасова падзяляе іх.

Э, трыццатая літара бел. альфабэту, якая эмігруе ў **энцыклапедыю**, **эпілог**, **эсэ**.

ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ (ад грэц. *enkyklios paideia* – навучаньне па ўсім коле ведаў), гл. ў арт. **Эсэ**.

Літ.: П а н ч а н к а П. Наша энцыклапедыя // Панчанка П. Млечны Шлях. Мн., 1980. С. 116.

ЭПІЛОГ (грэц. *epilogos* – пасьямова), заключная частка твору, якой у гэтай энцыклапедыі можа быць нават яе першая частка.

Літ.: А р а г о н. Эпілог // Иностранная литература. 1979. № 1.

ЭСЭ (франц. *essai* спроба, артыкул, нарыс). “Калі кахаеш, пішаш вершы. Калі турбуе чалавек, ствараеш **раман**. Калі вярэдзіць быцьцё, пішаш эсэ,” – кажа філосаф, якога няма. “Калі ты кахаеш, цябе турбуе чалавек і вярэдзіць быцьцё адначасова, ты ствараеш энцыклапедыю” – кажа жанчына, якая ведае, што ўсё зьнікае і прыходзіць час Э., і ў першыя ягоныя хвіліны будзе дапісаны канец гэтае энцыклапедыі. Гл. таксама ў арт. **Тэлефон**.

Ю, трыццаць першая літара бел. альфабэту, якая, калі глядзіць на сябе зьлева, хоча быць першаю, а калі справа — апошняю.

Я, апошняя літара бел. альфабэту, якая ясьнее ў **язьміне**.

Літ.: М а я к о в с к и й В. Я // Маяковский В. Собр. соч. В 8 т. Т. 1. М., 1968. С. 32.

ЯЗЬМІН (Philadelphus). 1) Распавядаю пра сустрэчу са сваёю былою студэнткаю, якой раней падабаліся прыгожыя **мужчыны**, а цяпер яна зразумела, што “мужчына – гэта ружы і мазгі”. А я ўжо на стадыі, калі... А ты адразу пачынаеш казаць, што калі б ведаў, што мне можна дарыць кветкі, то падараваў бы, абавязкова падараваў бы свае ўлюбёныя – Я. Кветкі, якія можна дарыць тыдзень у год. Кветкі, якія ў Менску ўжо адквітнелі, а каля Лысае Гары толькі пачынаюць слухаць, як усе ім сьпяваюць “Асанна!” Кветкі, якія растуць за маім вакном, і ўначы можна распрануцца, улучыць сьвятло, стаць насупраць вакна, і ў адлюстраваньні пабачыць сябе ў празрыстай язьмінавай сукні. Кветкі, з якімі пасья гэтае ночы я зраблю табе **каву**.

Каву з пялёсткам язьміну
месяц спрабуе выпіць,
зьнікае
ў белым пялёстку
дня.
Сон, у якім цябе не было,

быў,
плыў
самотным пялёсткам
лёс...

Літ.: О з е р о в Л. Белая ночь. И жасмин. И над лесом луна... // Озеров Л. Избранные произведения. М., 1974. С. 334; С п р и н ч а н В. Жасмин зацвел... // Спринчан В. Земля и звезды. Мн., 1981. С. 15.

